

Bir Devrin Aynası Gurbannazar Ezizow'a Mektuplar

Kitap Tanıtımı

Fatma ŞAHİN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi
fatma1652@hotmail.com

Yazarı: Ünal ZAL
Gün Förlag / İsveç / 2015

*Senin tuzunu yedim, ekmeğini yedim,
Nankörlük etmedim Allah'a şükür.
Kâh göğe yükseldim, kâh yere indim,
Benliğimi kaybetmedim Allah'a şükür (Ezizow¹).*

Oğuzların Orta Asya'daki mirasçıları olan Türkmenler, diğer Türk toplulukları içerisinde oldukça eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Türkmenler, Rus istilasından önceki dönemlerde kültürlerini, yaşam tarzlarını ve hayata bakış açılarını edebiyat ürünlerine yansıtarak oldukça zengin bir yazılı miras oluşturmuştur. Ancak Rus istilası ve bunun beraberinde alfabe değişimleri, sansürler, ilim adamlarının ve sanatçıların görmüş oldukları kötü muameleler, 2. Dünya Savaşı gibi pek çok neden edebiyata olumsuz bir şekilde yansımıştır. 1990'lı yıllarda SSCB'nin yıkılmasından sonra Türk Cumhuriyetleri bağımsızlığını ilan etmiş ve geçmişin kötü izlerini silmeye başlamıştır. Bu gelişmelerin ardından Türk dünyası edebiyatı üzerine çalışmaların sayısı gittikçe artmıştır. Bu bağlamda Türkmen edebiyatı üzerine yapılan son çalışmalardan biri de Sovyet Türkmen edebiyatının kuruluşuna dair oldukça önemli bilgi ve belgelerin yer aldığı *Bir Devrin Aynası -Gurbannazar Ezizow'a Mektuplar-* adlı ilmi çalışmadır.

Eserde Türkmen edebiyatının önemli sanatçılarından biri olan Gurbannazar Ezizow tanıtılmış, sanatçının yazdığı ve kendisine gönderilen

¹ Şair, Moskova'daki yazarlar birliği toplantısında okuduğu bu şiirde vatan sevgisini dile getirir. Fakat şair, şiirde geçen Huda kelimesi sebebiyle diğer katılımcılar tarafından eleştirilir. Gurbannazar Ezizow'un hayal ettiği ve uğruna canla başla çalıştığı o günkü rejimin, ölümünden sonra mezar taşına yazılmak istenilen bu dörtlüğe sadece içerisinde Huda kelimesi geçiyor diye izin vermeyişi ise en az şairin ölümü kadar acı ve ibret vericidir (Zal, 2015: 46).

mektuplar derlenmiştir. Eser Ezizow'un şahsiyeti ve mektuplarını tanıtmanın yanı sıra Türkmen edebiyatının tarihi, gelişim süreci ve ve karşılaştığı zorlukları aktarması yönüyle de oldukça önemlidir.

Ezizow, Rus istilasının en yoğun yaşandığı dönemlerde (1940) dünyaya gelmiş ve dönemin düşünce sistemi içerisinde yetiştirilmiş çağdaş Türkmen şair ve yazarlarından. Trajik bir yaşam öyküsü olan sanatçı 35 yıllık kısa ömrüne 375 şiir sığdırmıştır. Eserde yer alan mektuplardan hareketle sanatçının şiire tutkuyla bağlı olduğu ve şiirsiz bir hayat düşünemediği anlaşılmaktadır. Bunu şiirlerindeki his dünyasından da anlamak mümkündür.

Bir Devrin Aynası -Gurbannazar Ezizow'a Mektuplar- isimli çalışma, 836 sayfadan oluşmaktadır ve İsveç'te bulunan Gün Forlag Yayınları arasından çıkmıştır. Araştırmacının çalışması Sunuş, Ön Söz ve Giriş dışında üç bölümden meydana gelmektedir.

Eserin ilk sayfasında Gurban Nazar Ezizow'un arkadaşı Kerim Gurbanpesow'un "...[keşke] külliyyamızdaki kitaplardan biri [birebirimize] yazdığımız mektuplardan olsa."² sözüne yer verilir. 1967 yılında yapılan bu temenninin 2015 yılında gerçekleşmesi de kitabın değerini artıran ayrı bir noktadır.

Sunuş kısmı, İngiliz Pen Kulübü ve İsveç Yazarlar Birliği üyesi olan Ak Velsapar tarafından kaleme alınmıştır. Ak Velsapar Türkmen edebiyatı tarihi hakkında önemli bilgiler vermenin yanı sıra mektup türü ve Gurbannazar Ezizow'un arşivindeki mektuplarda ele alınan konular, edebî ve hayatî meseleler üzerinde durur. Son olarak Dr. Ünal Zal'ın kitabı ve şahsı ile ilgili temennileriyle sözünü bitirir.

Eserin Ön Söz kısmında Sovyet Rusya'nın dağılmasıyla birlikte bağımsızlığını kazanan Türk milletleriyle Türkiye arasındaki yakınlaşma; bilim, kültür, sanat ve edebiyat alanında çalışmaların ve incelemelerin artması, aktarma meseleleri anlatılmıştır. Ardından Türkmen edebiyatının yetiştirmiş olduğu ender sanatçılardan biri olan şair ve yazar Gurbannazar Ezizow'un edebi hayatı ile ilgili kısa bilgiler verilmiştir. Eserin bölümlerinin içeriği hakkında genel bilgiler verilerek eserin oluşum aşamasında yardımcı olan kişilere teşekkürle bu kısım bitirilmiştir.

Yazarın kaleme aldığı Giriş bölümünde genel olarak aktarma sorunları ve Oğuzcanın tarihi gelişimine değinilmiş, eserin hazırlanma aşamaları ve içeriği ile bölümleri hakkında çeşitli bilgiler verilmiştir.

Eserin *Birinci Bölümünde* Türkmen edebiyatının oluşum aşamasından 20. yüzyıla kadarki dönemi ve o dönemin önemli sanatçıları kısaca tanıtılır. Ardından Türkmen şiirinin tarihi sürecini alt başlıklar altında incelenerek oldukça detaylı bilgiler sunulur. Burada dikkat çeken husus Sovyet Rusya baskısının, 2. Dünya Savaşı'nın ve değişen siyasi-sosyal olayların Türkmen

² Türkiye Türkçesine aktaran Ünal ZAL.

şairini ne kadar çok etkilediğidir. Son olarak Gurbannazar Ezizow'un hayatı, sanatı ve eserleri hakkında detaylı bilgilere yer verilir.

Eserin *İkinci Bölümünde* 151 mektup üzerinde inceleme yapılmış ve bunlar aile, arkadaş ve Gurbannazar Ezizow'un kendi mektupları olmak üzere üç bölüm halinde tasnif edilmiştir. Aile mektupları özellikle sanatçının askerlik döneminde yazılan mektuplardır ve sayıları diğerlerine göre azdır. Arkadaş mektupları ise özellikle şairin sanat ve edebiyat çevresinden gelen mektuplardır. Şairin mektupları ise genellikle şiire ve sanatına dair bilgiler içermektedir. Bu mektuplar kendi içlerinde alfabetik ve yazılış tarihlerine göre de kronolojik bir sıraya konulmuştur. Ardından bu mektuplardan hareketle 1964-1975 yılları arasındaki Türkmenistan'ın sosyal, kültürel, ekonomik vb. yönlerden nasıl bir durumda olduğu hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Yine çalışmanın bu bölümünde Rusça-Türkmençe dil ilişkileri ve Rusçanın Türkmençeye olan etkisi örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Eserin *Üçüncü Bölümünde* yazar, söz konusu mektupların tıpkıbasımlarını kitabın sol tarafına koymuş, karşısında ise günümüz Türkmen Latin alfabesine çevirisini yaptıktan sonra hemen altında Türkiye Türkçesine yaptığı aktarmaları vermiştir.

Sonuç bölümünde ise araştırmacı, yaptığı çalışmadan elde ettiği verileri bir bütün olarak değerlendirmiştir. Kitabın ön yüzündeki kapağında mektupların yazıldığı Gurbannazar Ezizow'un bir resmi, arka yüzünde ise kendisine ait bir elyazması mektup ile iki mısralık bir şiirine yer vermiştir.

Sonuç olarak bu ve benzeri çalışmaların, Sovyetler Birliğinin karanlık devirlerinde Türkistan coğrafyasında uyguladığı her türlü politikanın ortaya çıkmasına büyük katkıları olacaktır. Ayrıca Gurbannazar Ezizow gibi değeri tam olarak anlaşılmamış sanatçıların arka planda bırakılmayıp gün yüzüne çıkarılması Türkmen edebiyatı için oldukça önemlidir. Bu ve benzeri çalışmaların sadece Türkmen edebiyatı boyutunda kalmayıp tüm Türkistan coğrafyasındaki sanatçılar açısından değerlendirilmesini temenni ediyor ve Dr. Ünal Zal'ı bu kıymetli çalışmasından dolayı tebrik ediyorum.

"Hiçbir ağaç yoktur ki dallarına rüzgâr değmemiş olsun, ömründe bir şey yitirmemiş insan var mı ki?" (ZAL).

Kaynakça

Zal, Ünal, (2015). Bir Devrin Aynası Gurbannazar Ezizow'a Mektuplar, Gün Förlag, Sweden.